

(SCENARIO) PLANNING MET GOGME

VERSTERKEN VAN DE PLANNINGSFUNCTIE BINNEN CRISISTEAMS

EEN UITGAVE VAN HET RIMBO-GILDE (VERSIE IV, JANUARI 2021)

AUTEUR: HERMAN VAN HIJUM

RIMBO MET GOGME

RIMBO

RIMBO is een acroniem: Risico- & IncidentManagement in Buitengewone Omstandigheden. De term buitengewone omstandigheid kent een feitelijk en een juridisch element¹. Het feitelijk element verwijst naar de (dreigende) aantasting van een of meer vitale belangen van de samenleving². Het juridisch element verwijst naar de toereikendheid van, aan gewone rechtsregels ontleende, bevoegdheden en plichten bij het behartigen van die belangen.

Incident: (onmiddellijk dreigende) aantasting van een of meer vitale belangen van de samenleving, en waarbij de aan gewone rechtsregels ontleende bevoegdheden en plichten WEL toereikend zijn bij het behartigen van die belangen;

Crisis: (onmiddellijk dreigende) aantasting van een of meer vitale belangen van de samenleving, en waarbij de aan gewone rechtsregels ontleende bevoegdheden en plichten NIET toereikend zijn bij het behartigen van die belangen. De inzet van buitengewone bevoegdheden is vereist.

Ramp: de crisis die betrekking heeft op het vitaal belang openbare veiligheid.

Tegen de achtergrond van de veiligheidsmatrix³ is sprake van de volgende functies bij het behartigen c.q. managen⁴ van vitale belangen van de samenleving:

- Paraatheid:
 - o Functie van preparatiemanagement.
- Preventie:
 - o Functie van risicomanagement.
- Respons:
 - o Functie van incidentmanagement.
- Revitalisatie:
 - o Functie van nafasemanagement.
- Kwaliteitszorg:
 - Functie van verbetermanagement⁵.

Het - aan gogme en voorzieningen ontleend - vermogen dat een persoon of groep in staat stelt om dan, daar, in die omgeving en onder die omstandigheden vorm en inhoud te geven aan deze functies duid ik met het begrip capaciteit.

¹ Een derde element is organisatorisch van aard: de toereikendheid van gewone besluitvormingsstructuren bij het behartigen van vitale belangen van de samenleving.

² De indeling van die belangen in het recht is: Internationale Rechtsorde, Nationale Rechtsorde, Openbare Veiligheid en Economische Veiligheid. Daarnaast is sprake van een beleidsindeling in 6 zogenoemde nationale veiligheidsbelangen.

³ Zie het gelijknamige E-college en de hand-outs op onze site: www.rimbo-gilde.nl.

⁴ Het geheel aan besturende, primaire, secundaire en verbeteractiviteiten dat zich richt op het collectief realiseren van een bepaald (gemeenschappelijk) doel of ideaal.

⁵ Herstellen van latente systeemfouten die onder een bepaalde conditie kunnen leiden tot (on)bewust ondermaats handelen.

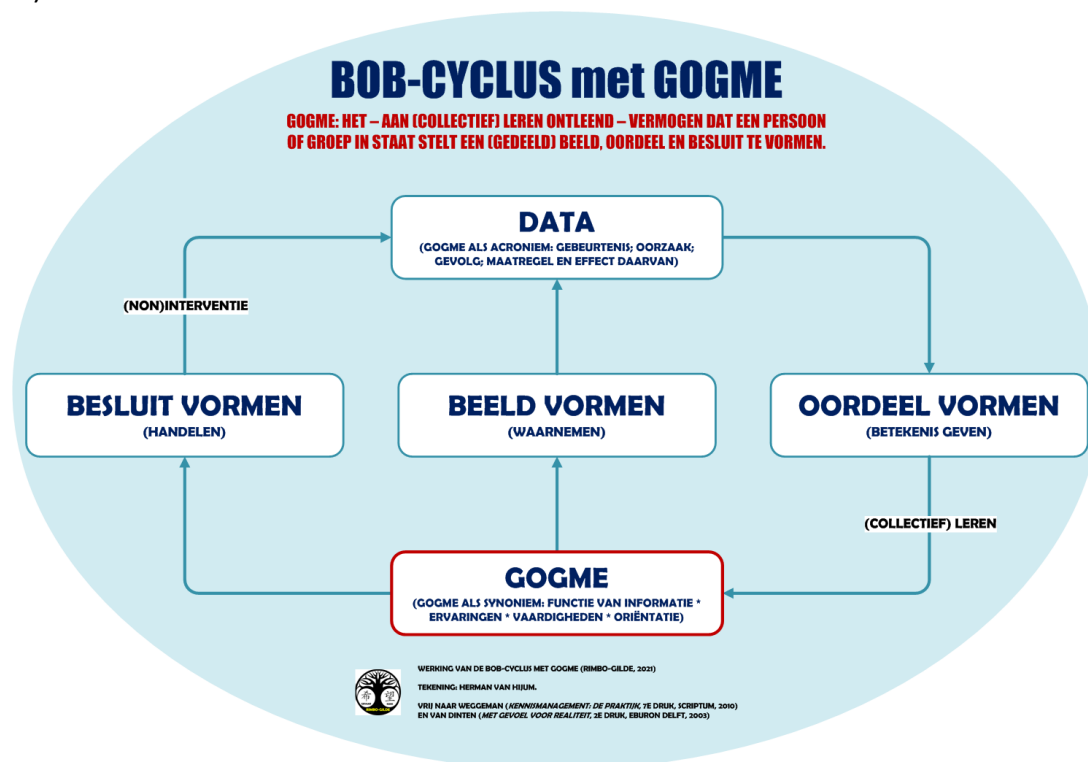
Voorzieningen

Tegen de achtergrond van de beschouwingsniveaus van het 'landschap van veiligheidsmanagement' (zie gelijknamig E-college), onderscheid ik:

- Personele voorzieningen;
 - o Instroom - Doorstroom - Uitstroom;
 - o Zorg - Welzijn - ARBO.
- Facilitaire voorzieningen:
 - o Huisvesting - Middelen - Services - ICT⁶.
- Informatievoorzieningen
 - o Datastock en Dataflow

GOGME

GOGME (Bargoens voor slimme wijsheid) is het aan (collectief) leren ontleend vermogen dat een persoon of groep in staat stelt om een context- en taakrelevant beeld, oordeel en besluit te vormen. GOGME kent een expliciete component en een impliciete component. De expliciete component is informatie; de aan waargenomen data gegeven betekenis. De impliciete component verwijst naar Ervaringen * Vaardigheden * Oriëntatie⁷. GOGME = f (I.EVO).⁸

⁶ spraak-, tekst- en beeldapplicaties en infrastructuur.

⁷ De in de tijd ontwikkelde vooringenomenheid van elk persoon en die diens waarneming en betekenisgeving 'stuurt'.

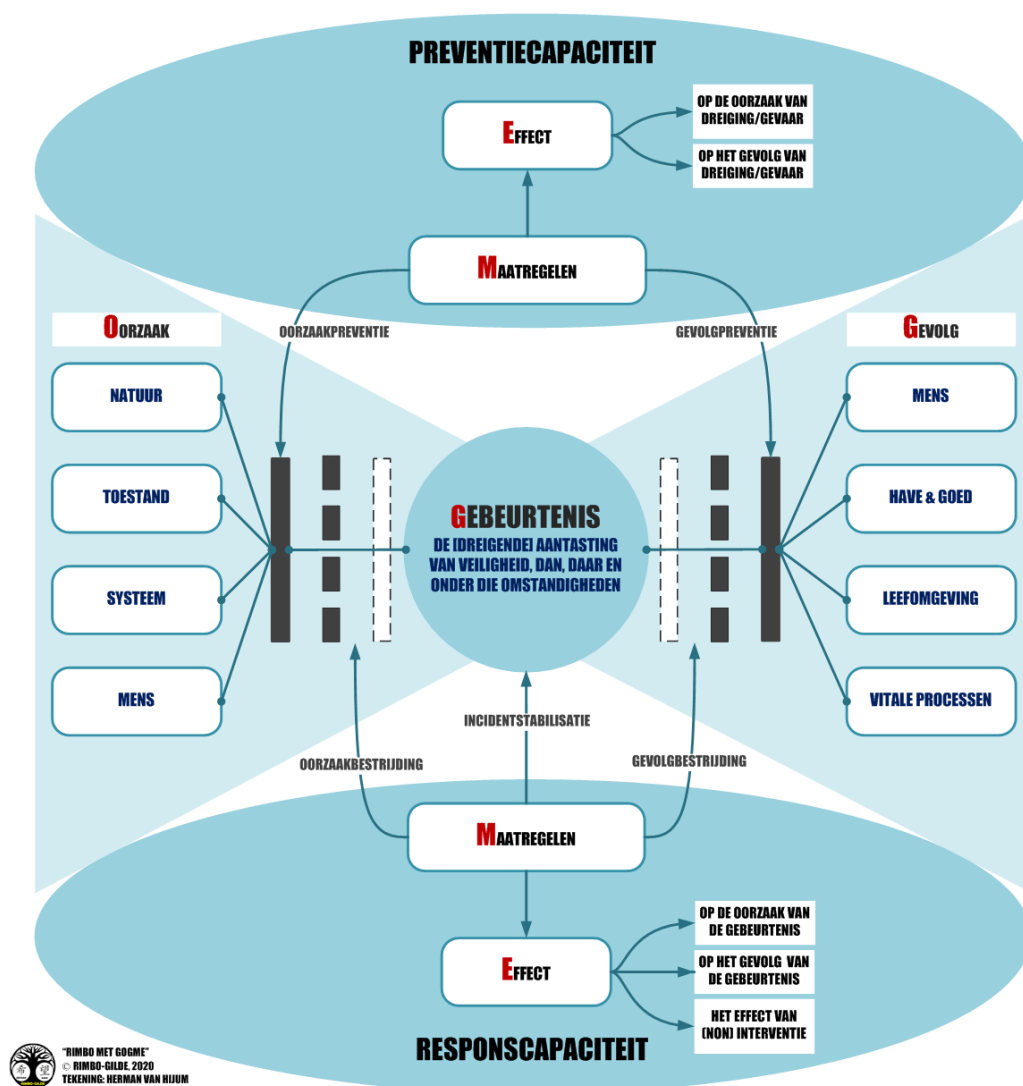
⁸ De kennisformule van Mathieu Weggeman (Kennismanagement: de praktijk) is hier gecombineerd met de theorie rond betekenisgeving van Wim van Dinten & Imelda Schouten (Voorbij het vanzelfsprekende).

Als acroniem verwijst GOGME naar de minimale inhoud van het (gedeeld) beeld: Gebeurtenis; Oorzaak; Gevolg; Maatregel en het Effect van een (niet) getroffen maatregel. Voor verdere verdieping verwijs ik naar de downloadpagina op www.rimbo-gilde.nl. Hieronder ga ik nader in op het begrip (maatgevend) scenario als basis voor RIMBO met GOGME.

MAATGEVEND SCENARIO

Een scenario is de uitkomst van beeld en oordeelsvorming. De kenmerken (gogme als acroniem) van een maatgevend⁹ scenario zijn ontleend aan onderstaande figuur.

In het hart van de figuur (bowtie c.q. vlinderdas) is een lineaire relatie gelegd tussen oorzaak - gebeurtenis - gevolg. Daarbij merk ik op dat elke oorzaak weer het gevolg is van een eerdere gebeurtenis en het gevolg van een gebeurtenis weer de oorzaak is van een volgende gebeurtenis of verschijnsel in een reeks.

⁹ Toepasbaar op soortgelijke (reeks) gebeurtenissen.

Daarmee is ook gelijk de complexiteit aangegeven van scenarioplanning: bij welke gebeurtenis begin je binnen die (evolutionaire) reeks aan gebeurtenissen? Is dat het scenario 'uitbraak infectieziekte'?; het scenario 'ontberen acute zorg'?; het scenario '(dreigende) maatschappelijke onrust'?; het scenario 'reputatieschade conform de Wet van Pleuris'?; et cetera... Hulpmiddelen bij het identificeren van gebeurtenissen zijn de Handreiking regionaal risicoprofiel (IFV, 2009) en de Bestuurlijke netwerkkaarten (IFV). En anders: laat je bij je keuze voor een maatgevend scenario leiden door je gezond boerenverstand; van welke gebeurtenis in de reeks 'lig je wakker'? Het binnen een collectief met gogme identificeren, analyseren en beoordelen van die gebeurtenis zal bijdragen aan de keuze om een eerdere of latere gebeurtenis in de reeks (ook) uit te werken in een maatgevend scenario...

Hieronder worden de kernelementen van beeld- en oordeelsvorming nader uitgewerkt.

GEBEURTENIS?

Dit element van GOGME betreft de definitie¹⁰ van de risicovolle situatie in haar context: dán, dáár, in díe omgeving en onder díe omstandigheden¹¹. Het dan verwijst naar de tijd(lijn) c.q. operationele periode. Het daar naar de plaats van de gebeurtenis c.q. incidentlocatie. Het element omgeving verwijst naar de verkeers-, verblijfs- en economische functie van het 'getroffen' gebied. De omstandigheden hebben betrekking op (veilige) werkomstandigheden, zoals de klimatologische omstandigheid, licht/duisternis en terreingesteldheid. De hier gegeven opsomming is niet limitatief.

ORZAAK VAN DIE GEBEURTENIS?

Binnen de Nationale veiligheidsstrategie worden oorzaken onderscheiden in gevaren en dreigingen. De dreiging verwijst naar intentioneel, boosaardig handelen. Gevaren zijn gelegen in de natuur, organisatie (systeem) en een (sluimerende) trend c.q. toestand. Tegen die achtergrond ga ik uit van de volgende indeling in oorzaken:

- Natuur?;
- Toestand?¹²;
- Systeem¹³?
- Mens?¹⁴;

¹⁰ Die definitie van de situatie nodigt uit c.q. verplicht tot handelen.

¹¹ Denk aan de klimatologische (zoals wind, neerslag en temperatuur) en territoriale context (zoals terreingesteldheid en de verblijfs-, verkeers-, en economische functie binnen het getroffen gebied)

¹² Een toestand verwijst naar een bestaande sociale, technologische, economische, ecologische, politieke, juridische, ethische of demografische situatie, maar ook naar (het gevolg van) een eerdere gebeurtenis in een reeks als oorzaak. Het geeft in die zin ook de dynamiek van de bowtie-methode weer.

¹³ Binnen elk systeem c.q. organisatie liggen latente fouten besloten die onder een bepaalde conditie kunnen leiden tot (reputatie)schade

¹⁴ Intentioneel/Boosaardig

GEVOLG VAN DIE GEBEURTENIS?

De gevolgen hebben in abstractie betrekking op deelverzamelingen van het begrip veiligheid: vitale belangen van de samenleving. De prioriteiten¹⁵ waar de RIMBO-functies preventie en respons zich concreet op richten zijn: het beschermen van mensen, waaronder begrepen de informatieverzorging aan de bevolking en ‘bestrijders’; het bestrijden en stabiliseren van het (direct dreigende) incident; het beschermen van have; het beschermen van zaken; het beschermen van de fysieke en virtuele leefomgeving; het beschermen van vitale sectoren/ processen en tot slot: het vergaren van bewijzen. Tegen die achtergrond zijn de gevolgen geordend in de hiervoor weergegeven bowtie/vlinderdas. De impactcriteria zijn ontleend aan de ANV-methodiek die is beschreven in de *Leidraad risicobeoordeling - geïntegreerde risicoanalyse nationale veiligheid* (Analistennetwerk Nationale Veiligheid, mei 2019).

- Gevolgen voor mensen?
 - Dood; Vermist; Gewond; Ziek; Ontberen van warmte, hygiëne, eten, drinken of zorg.
 - Blij; Boos; Bedroefd; Bang.
- Gevolgen voor door de mens beheerde dieren (have)?
 - Dood; Vermist; Gewond; Ziek; Ontberen van warmte, hygiëne, eten, drinken of zorg.
- Gevolgen voor door de mens beheerde stoffelijke zaken (goed)?
 - Teniet; Vermist¹⁶; Schade; Onbruikbaar;
- Gevolgen voor de leefomgeving: fysieke infrastructuur?
 - Aantasting van de verblijfsfunctie in het getroffen gebied;
 - Aantasting van de verkeersfunctie in het getroffen gebied;
 - Aantasting van de economische functie in het getroffen gebied;
 - Aantasting van cultureel erfgoed in het getroffen gebied.
- Gevolgen voor de leefomgeving: milieu?
 - Water verontreinigd;
 - Bodem verontreinigd;
 - Lucht verontreinigd.
- Gevolgen voor de leefomgeving: natuur?
 - Flora aangetast;
 - Fauna aangetast.
- Gevolgen voor de virtuele leefomgeving?
 - Functie, werking en continuïteit van digitale applicaties en infrastructuur aangetast.
- Gevolgen voor (vitale) processen?
 - Functie, werking en continuïteit van de energiesector;
 - Functie, werking en continuïteit van de ICT-/Telecomsector;
 - Functie, werking en continuïteit van de watersector;
 - Functie, werking en continuïteit van de voedselsector;

¹⁵ Zie Bestuurlijke aandachtspunten crisisbeheersing en crisiscommunicatie (IFV, 2015).

¹⁶ Voor wat betreft roerende zaken c.q. goederen.

- Functie, werking en continuïteit van de transportsector;
- Functie, werking en continuïteit van de financiële sector;
- Functie, werking en continuïteit van de chemische en nucleaire sector;
- Functie, werking en continuïteit van veiligheidsmanagement?:
 - Handhavingscapaciteit internationale rechtsorde;
 - Handhavingscapaciteit nationale rechtsorde;
 - Handhavingscapaciteit openbare veiligheid;
 - Handhavingscapaciteit economische veiligheid;
 - Maatschappelijke kosten van hulpverlening, bestrijding en herstel.

Parallel aan beeld- en oordeelsvorming over de (reeks) Geburtenis(sen) binnen een bepaalde context en de Oorzaak en de Gevolgen daarvan, is sprake van beeld- en oordeelsvorming over de dan, daar, in die omgeving en onder die omstandigheden getroffen Maatregelen en het Effect daarvan.

MAATREGELLEN DIE ZIJN GETROFFEN?

- besturende functies van RIMBO met GOGME:
 - (de) centraal gezag & toezicht?;
 - operationele leiding & coördinatie?
- secundaire functies van RIMBO met GOGME:
 - informatievoorzieningen?;
 - facilitaire voorzieningen?;
 - personele voorzieningen?
- primaire functies van RIMBO met GOGME:
 - Communicatie:
 - Verschaffen van informatie aan de bevolking en aan 'bestrijders';
 - Operatiën:
 - Preventiefuncties:
 - Oorzaakpreventie;
 - Gevolgpreventie.
 - Responsfuncties:
 - Oorzaakbestrijding;
 - Gevolgbestrijding;
 - Incidentbestrijding en -stabilisatie.
 - (Preparatie op) Nafasefuncties
 - Verantwoording;
 - Revitalisatie;
 - Kwaliteitszorg.

EFFECT?

- van bestaande, falende en afwezige maatregelen voor:
 - Hulpverleners en bestrijders zelf?;
 - Mensen?;
 - Have & Goed?;
 - Leefomgeving?;
 - Vitale processen?;
 - Bewijsvergaring?

Bij het met gogme bepalen wat er (niet) gedacht en gedaan moet worden, hoe dat moet gebeuren en waarmee, dient afgewogen te worden of een beoogde maatregel in verhouding staat tot het te bereiken effect (proportionaliteit) en of een minder ingrijpende maatregel (subsidiariteit) denkbaar is om datzelfde effect te bereiken? Daarbij kan sprake zijn van een duivels dilemma: wegen de korte en lange termijneffecten van de maatregelen op tegen de korte en lange termijneffecten van de gebeurtenis zelf? Zeg maar het middel en de kwaal.

Het is het lot van de crisismanager om in een dreigende, urgente en onzekere situatie kritieke besluiten te moeten nemen. En als een crisismanager in die werkconditie verwijtbaar heeft gehandeld voor, tijdens of na het maatschappelijk relevant en mediageniek incident, kan ook nog eens de 'pleuris' uitbreken ook... Bedenk dan dat die beoordeling van verwijtbaar handelen twee dingen kan betekenen: óf de crisismanager heeft onvoldoende kennis beschikbaar en ingezet, óf die beoordelaar heeft onvoldoende kennis beschikbaar en ingezet.

Namens het RIMBO-gilde wens ik de werkers in en aan het stelsel van veiligheidsmanagement dan ook veel gogme toe.

Herman van Hijum
(januari 2021)